Cosmos Multidisciplinary Research E-Journal
Online Available at www.cmrj.in
Recognized International Peer Reviewed Journal
Impact Factor 5.3
ISSN No. 2456-1665

NEP:2020—उच्च शिक्षणासंदर्भात असलेल्या धोरणाचा अभ्यास

श्रीमती पाटील सत्वशिला गोरखनाथ
माध्यमिक शिक्षिका
जि.प. प्रशाला जवळाबाजार
ता .औंढा नागनाथ जि. हिंगोली
फोन नंबर - 7741004475 / 8999507575
patilsatwashila4@gmail.com

गोषवारा::

भारत स्वतंत्र्य झाल्यापासून ते आजपर्यंत विविध क्षेत्रात प्रगती वाढत गेली, सामाजिक, राजकीय, प्रादेशिक, आर्थिक, सांस्कृतिक, विज्ञान वतंत्रज्ञान व्यावसाविक व व्यवसाय कौशल्यदया प्रत्येक क्षेत्रात बदल होत गेले काळमानानुसार नविक शैक्षणिक घोषण निर्माण करण्यात येवून त्यांची अमलबजावणी करण्यात आली त्यागध्ये कोठारी आयोग64- 66, नवीन शैक्षणिक धोरण 1986 कृती कार्यक्रम 1992, 2009 सर्व शिक्षा अभियान 2000., RTE अधिकार 2009ई.. विविध धोरणांची आणली. प्रत्येक धोरणात बदल करून शैक्षणिक विकास करण्याचे प्रयत्न केले गेले तसाच डॉ. अब्दुल कलाम यांच्या स्वप्नातील आधुनिक भारत निर्माण- करण्यासाठी देशाचे पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यानी यांच्या काळात NEP 2020 धोरण तयार केले इस्त्रोचे माजी अध्यक्ष श्री. डॉ. के. कैस्तुरीरंगन यांच्या अध्यक्षतेखाली मसुदा तयार करून 2019 तयार करून 2020 मध्ये मंजुरी दिली. 34 वर्षांनंतर शैक्षणिक धोरणात काही बदल कावा ही जाणीव झाली. उदाहरण घ्यावयाचे झाले तर कोरीना कालात ऑनलाइन शिक्षणाने नवीन दिक्षा मिळाली. एकाचं क्षेत्रातील शिक्षण बंधिस्त न राहता बहुशारतीय शिक्षणाकडे लक्ष केंद्रित केले आणि सर्वात मोठा बदल प्राथमिक व उच्च शिक्षणात करण्यात आला. त्यात सर्वाच्च दर्जा समानता व एकात्मता आणणा-या सुधारणा करून आवश्यक आहे. SEDG मधील उद्दिष्टे लक्षात 2030 पर्यंत विकासात्मक धोरण आवश्यक उपाययोजना करणे. असे नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020- 21 व्या शतकांतील पहिले धोरण आहे.यासाठी इंटरनेट संदर्भ पीडीएफ, शोधनिबंध, वृत्तपत्र यांचे वाचन करून हा उच्चशिक्षणात कोणता बदल झाला. कथा खाली केला. आंतरराष्ट्रीय दर्जाचे उच्च शिक्षण सर्वांनाच उपलब्ध होवू शकेल का ? विविध क्षेत्रामध्ये संशोधन करून विकासात्मक बाबीना आपण दुजोरा देवू शकुन का अशी अनेक कारणे नजरे समोर आली यात

वर्णनात्मक संशोधन पद्धती व विशेषणात्मक संशोधन पद्धतीचा अवलंब करण्याचे ठरविले त्यासाठी NEP 2020 उच्च शिक्षणासंदर्भात असलेला धोरणांचा अभ्यास करावा यांची आवड निर्माण झाली म्हणून हा या संशोधन कोन लेख निबंध लिहण्याचे ठरविले आहे

महत्व आणि परिचय:-

स्वातंत्र्य प्राप्ती नंतर भारताच्या उच्च शिक्षणाला वेळोवेळी बदल होत गेले. आता नवयूवक उच्च शिक्षणघेण्यासाठी स्पर्धा सुरू झाली हे युगचं स्पर्धेचे आहे जागतिक दृष्टीकोनातून विचार केला तर भारताने पण विज्ञान व तंत्रज्ञान, शैक्षणिक क्षेत्रात मोठी प्रगती झाली आहे मग 2020 मध्ये भारताने नवीन शैक्षणिक धोरण तयार केली काहे 34 वर्षी नंतर या सैक्षणिक धोरणात SD4S उदिष्टांच्या विचार करून जागतिक दर्जाचे शिक्षण देण्याचा उद्देशाने उच्च शिक्षणात बदल केले गेले ते बदल कोणते हे जाणण्यासाठी जिज्ञासा मनात निर्माण झाली. त्यातून- नवीन शैक्षणिक धोरणाचा अभ्यास करावा असे वाटले. या धोरणातून सर्जनशील विचार, चिकित्सक विचार संभाषण कला, सहकार्य सहवेदना आणि आत्मविश्वाय या कौसल्यावर विशेष लक्ष देखात उच्च शिक्षणातील विशिष्ट शाखेची मर्यादा न राहता बहुशाखीच एक उच्च शिक्षण संस्था निर्माण करून त्यातून . राष्ट्राच्या आर्थिक व सर्वागिण विकास साधणे त्यासाठी तसेच. प्रेरित, उत्साहि आणि सक्षम शिक्षक असणे त्यासाठी शिक्षकांचे शिक्षण यालाही प्राधान्य दिले आहे या धोरणात NRF माध्यमातून दर्जेदार शैक्षणिक संशोधानाना चालना देवून आर्थिक साहयता करणे नये उच्च शिक्षणाचा सर्व नियमावलीय कायापालट करणे इ. अनेक उदिष्याचा विचार या धोरणात उच्च शिक्षणासाठी केली आहे यांचा अभ्यास करणे.एक महत्वाचे आहे असे वाटले

उद्दिष्टे:

(i) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 ची माहिती घेणे

(ii) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 सभी मध्ये उच्च शिक्षणात कोणकोणते बदल केले या संदर्भात अभ्यास करणे

संशोधन पध्दती आणि कार्यवाही::

प्रस्तुत संशोधनात भारतातील नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणान 2020 मध्ये उच्चशिक्षणाच्या संदर्भात कोणकोणते बदल केले गेले याबद्दल अभ्यास करण्यासाठी वर्णनात्मक व विश्लेषणात्मक संशोधन पद्धतीने करण्यात आला आहे. शोध निबंध हा दुय्यम साधनावर - हा लिखित साहित्य संदर्भ शिक्षण मंत्रालय भारत सरकारची पीडीएफ : इंटरनेट बर्तमानपत्रे इ. साधना द्वारे उच्च शिक्षणात- कोणते बदल केले हे जाणून त्या

संदर्भातील धारणाचा विश्लेषण करून निष्कर्ष मांडण्यात आला आहे प्रस्तुत शोधनिबंधाच्या निष्कर्षाला मर्यादा आहेल

NEP 2020 :उच्च शिक्षणात बदल

एकसान क्रेडिट पध्दती

(i) पदवीच्या पहिल्यावर्षी प्रवेश घेणाचा विद्यार्थ्यांना क्रेडिट गुणांकन पद्धतीनुसार अभ्यासक्रम शिकवला जाणार म्हणजे प्रत्येक विषयांचे क्रेडिट निश्चित केले जाउवून त्यात एकसामना आणली जाणार म्हणजे राज्यातील सर्व विद्यापीठाच्या महाविदयालयात विषयाचे क्रेडिट एकसमान असणार आहे

(ii) चार वर्षाच्या पदवीचा पर्याय - येत्या शैक्षणिक वर्षापासून चार वर्षाच्या पदवी, अभ्यासक्रमाचा पर्याय विदयार्थ्यांना असेल याला अनर्स पदवी असे म्हटले जाईल तीन वर्षाचा पदवी अभ्यासक्रमात कायम राहील

मल्टीपल एन्ट्री आणि मल्टीपल एक्झीट

- पदवी किंवा पदव्युत्तर शिक्षण सुरु असताना काही पह विद्यार्थ्याना मध्येच शिक्षण सोडून पूरा प्रवेश घेत आपूलं शिक्षण- पूर्ण करता येणार आहे यासाठी विद्यार्थ्यांना सात वर्षाची मुदत दिली जाणार आहे.

४) चार वर्षाचा पदवी अभ्यासक्रम

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणानुसार विद्यार्थ्याना चार वर्षांची पदवी मिळवता येणार आहे म्हणजे आर्टस सायन्स आणि कॉमर्स हा तीन वर्षांचा पदवी अभ्यासक्रम आणि विदयार्थ्यांच त्यांनी निवडलेल्या एका विषयावर, चौथ्यावर्षी 8 सेमीस्टर पूर्ण झाल्यानंतर विद्यार्थ्यांना ऑनर्स पदवी मिळेल यासाठी किमान 160 आणि कमाल 176 क्रेडिटसची आवश्यकता असेल चार

वर्षाच्या बहू विद्याशाखीय पदवी अभ्यासक्रमच्या रचनेसोबत कधीही प्रवेश घेण्याच्या आणि बाहेर पडण्याचा पर्यायांसह पाच वर्षाच्या एकात्मिक बहु-विद्याशाखीय पदच्युतर (मास्टर्स) अभ्यासक्रम पूर्ण करण्याचाही पर्याय असेल.

(5) ऑनर्स पदवीनंतर मास्टर्स पदवी

तीन ऐवजी चार वर्षाची ऑनर्स पदवी मिळवल्यानंतर मास्टर्स शिक्षणासाठी अभ्यासक्रम कसा असेल असाही प्रश्न आहे तर त्यासाठी ही एक महत्वाचा बदल नवीन धोरणात करण्यात आला आहे .विद्यार्थ्याने तीन वर्षाचा पक्षी अभासक्रम पूर्ण करत बचलर पदवी मिळवली असेल तर चाल पदव्युत्तर अभ्यासक्रम पूर्ण करण्यासाठी दोन वर्ष किंवा चार समिस्टर पूर्ण कराव्या लागतात यानंतर पदव्युत्तर पदवी किंवा मास्टर्स डिग्री मिळेले

आहे. हा पारंपारित पर्याय कायम राहणार आहे .परंतू पदव्युत्तर शिक्षणासाठी विद्यार्थ्यांना केवळ चार वर्षांनी ऑनर्स पदवी एक वर्ष किंवा दोन सेमिस्टर पूर्ण काराव्या लागतील जे चार वर्षाच्या ऑनर्स डिग्रीनंतर केवळ एका वर्षात मास्टर्स डिग्री ही मिळवता येणार आहे

पदवीच्या विषयांसोबत इतर शाखेतील विषयाचे शिक्षण या नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार घेण्यात येणार आहे

विद्यार्थ्यांना स्थानिक भाषेतून शिक्षण उपलब्ध होणार

६)10 वीला बोर्ड परीक्षेचे महत्व "कमी करून ते 12वीला सत्र परीक्षा असतील semester exam फक्त बारावीला बोर्ड असेल

७) NEP 2020 धोरणानुसार विदयार्थ्यांना एमफील करावें लागणार नाही म्हणजेच रिसर्च करण्या साठी पदवी अधिक एक वर्षाचा मास्टर्स अभ्यासक्रम अशी चार वर्षांची पदवी असेल यानंतर ते पेट PHD करन शकतील

८)) उच्च शिक्षणामध्ये Higher Eduction 2020 पर्यंत एकूण सकल पर नोंदणी Gross Enrolment Ratio Q 20.35 पर्यंत 50% पोहोचवण्याचं उद्दिष्ट आहे

९) उच्च शिक्षणात Higher Eduction मध्ये अनेक सुधारणा केल्या आहेत सुधारणामध्ये श्रेणीबद्ध- शैक्षणिक Graded Academic, प्रशासकीय- Adminstrative are as dial-ring Financial Auto समाविष्ठ आहे.

1०)ई - कोर्सेय प्रादेशिक भाषांमध्ये सुरू केले. ११] अन्य आभासी vertual लॅब विकसित केल्या जातील

1२] सर्व सरकारी (Government खायागी private • आणि मान्यता प्राप्त संस्थासाठी Deemed University समान नियम असतील

[13] मल्टी डिसिप्लेनरी (बहुब विद्या भारतीय) अभ्यासक्रम एकाच वेळी वेगवेगळे विषय एकत्रितपणे शिकवता येणार आहेत. यात मेजर आणि मानकर असे विषयांचे विभाजन असेल आर्थिक किंवा अन्य कारणांमुळे होणारे ड्रॉपआउट यामुळे कमी होतील. शिवाय ज्यांना एखादया विषय आवडीया असेल तो विषय त्यांना शिकता येईल

(14) बहुभाषिक शिक्षण- मुलांना शिकवताना एकाच भाषेच्या माध्यमातून अध्यापन न करता विविध प्रादेशिक भाषांचा वापर करता येणार आहे

(15) लॉ आणि मेडिकल शिक्षण वगळता उच्च शिक्षण एका 15 छताखाली येणार आहे शिक्षणातील गुंतवणुक जीडीपीच्या 6टक्के करणार आहे.

विद्यार्थ्याचे प्रगती पुस्तक बदलणार, शिक्षकांसोबतच विद्यार्थी देखील स्वतः चे मूल्यांकन करणार
सर्व महाविदयालयांसाठी एकप सामायिक प्रवेश परिक्षा कॉशनल टेस्टींग एजन्सी ही परीक्षा घेणार. मात्र ही परिक्षा ऐच्छिक स्वरूपात असेल

निष्कर्ष व शिकारशी
१) नवीन शैक्षणिक धोरणात उच्च शिक्षणात बदल दिसून येतात.

२) एकसान क्रेडिट पद्धतीचा वापर, चार वर्षांचा पदवी अभ्यासक्रम, मल्टीपल एन्ट्री आणि मल्टिपल एक्झीट ऑनर्स पदवी नंतर मास्टर्स पदवी हे बदल दिसून येतात :
3 बहुभाषिक शिक्षणाला प्राधान्य दे हे बदल दिसून येतान Gross Enrolement Ration 2015 पर्यंत 50% वह चण्याचे उदिष्टा है। बदल दिसून येतो.
4) बहुशाखीय अभ्यासक्रम याला प्राधान्य देवाल- साफ येईल हा बदल दिसून येतो
5)ई-कोर्सेस प्रादेशिक भाषेतून देणार हा बदल दिसून येतो
6) एमकील करावे लागणार चार वर्षाचा मास्टर्स अभ्यासक्रम पूर्ण केल्यानंतरचे PhD करता येते ही बदल दिसून येतो
७)आभासी लंब विकसित केली जाणार आहे असे दिसून येते
८)NEFव्दारेसंशोधनाला चालना दिली जाणार हे दिसत येते
९)सर्व सरकारी, खाजगी टीम विद्यापीठ यांना नियम समान असतील हे दिसून येते

संदर्थसुची
℗ http://www. Education you. I'n/sites (upload. -fires / mhrdy files/nep /nep / 2020 Amamadhi pit
शोध निबंध - NGP 2020 प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षणासंदर्भात असलेल्या धोरणाचा अभ्यास डॉ.गजानन मुरलीधर खेमाडे. 3) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 शिक्षण मंत्रालय, भारत सरकार pdf
BBC --N++p://www.bhc.com article
https://youtube/-hmtocl atop Si= - UDp4i.cu.ve 8m RiR4. 6
वृत्तपत्रांची कातरणे